

## MURAT NEHRİ HAVZASI VE HAVZA BİRLİKLERİ PLATFORMUNA DOĞRU...

1975 yılında Safranbolu'da başlayan "**Kendini Koruyan Kentler**" projesi, 1990'da ÇEKÜL Vakfı'nın kurulmasıyla 50 kenti içeren bir yaygınlığa ulaştı. Bu bir bakıma, değişik ölçekteki yerleşmelerin, doğal-tarihsel-kültürel varlıklarını, en çok "**kendilerinin koruyabileceği**" düşüncesinden kaynaklanıyordu. Kavramların-hedeflerin-yöntemlerin tartışıldığı bu ortamlarda, Safranbolu'nun tek başına istenen noktaya ulaşmasının güçlüğü, hep gündemde kaldı. Safranbolu'nun UNESCO tarafından "**Dünya Miras Listesi**"ne alınma kararıyla birlikte, "**İpekyolu Kültür yolu**" başlığıyla başlayan hareket, dayanışmanın gerekliliğini de ortaya koydu. Ancak Türkiye'nin her gün değişen ortamında İzmit-Taraklı-Göynük-Mudurnu-Safranbolu-Bartın-Amasra, güneyindeki yerleşmeler olarak Beypazarı-Ayaş, bütünüyle kısa sürede ortak bir güç oluşturma aşamasına gelememi.

ÇEKÜL Vakfı'nın ana gündem maddelerinden biri "**havza boyutunda koruma**" olması nedeniyle, 1990'da tüm yerleşmelerde Safranbolu örneğinin olumlu-olumsuz yanları yoğun biçimde tartışmaya açıldı. Ortak özellikler belirlendi. Öncelikler saptandı. Safranbolu'nun ardından İzmit-Taraklı-Göynük-Mudurnu-Bartın-Amasra-Beypazarı ve Ayaş'ta, kentsel dokuların iyileştirilmesi, köy yerleşmeleriyle birlikte bütüncül bir yaklaşımın sağlanması hedeflendi. 2007 yılında ise, "**Batı Karadeniz Havzası Kalkınma Birliği**"nin kurulması girişimleri tamamlanmış olacak.

Böylesi uzun bir süreçte havza birliklerine ilk adımlar Antalya'nın "**Akseki-İbradı**" ilçelerinde atılmış ve tüm kesimlerin imzaladığı protokolle "**doğal çevre**" başta olmak üzere, "**kültürel miras**", "**eğitim**", "**örgütlenme**" ve "**tanıtım**" başlıkları altında ÇEKÜL Vakfı'nın beş temel ögesi gündeme getirilmiş oldu. Ayrıca Antalya kıyı şeridindeki yanlışların yinelenmemesi için alınacak önlemler belirlendi. Sarıhacılar köyü ve Süleymaniye beldeleri bu konuda somut ilk örnekler olarak, "**kültürel turizm**" için de çıkış noktaları oluşturdular.

İkinci adım olarak, yine Antalya'da **"Elmalı-Kaş-Finike Havzası"**nda yeni bir birliktelikle, dağ-deniz ilişkisini dikkate alan bir yaklaşımla çalışmalar yoğun bir biçimde sürdürülüyor. Elmalı'da geleneksel dokunun görünür hızda iyileştirilmesi, Finike'de **"Çevre Kültür Evi"**nin açılması, sokak yenileme çalışmalarına hız verilmesi, Kaş'ta antik tiyatro, kent meydanı, sokakların bütünlük içinde yeni bir anlayışla ele alınması, bu yolda atılmış önemli adımlar olarak görülmelidir.

Batı Anadolu'da **"Bakırçay-Gediz-Büyük Menderes-Küçük Menderes-Yarımada"**da bölge birliğine giden yolda çalışmalar başlatılmış ve havza birliklerinin birbirini izleyerek kurulması kararı, Ödemiş'te yapılan son toplantıda alınmıştır. Benzer durum Doğu Anadolu'da **"Yukarı Çoruh"**, **"Arpaçay"** havzaları için de söz konusudur. Yukarı Çoruh Havzası kurulmak üzeredir.

Burada iki çalışma büyük önem taşımaktadır: **"Kelkit Havzası Kalkınma Birliği"** ve **"Güneydoğu Anadolu Turizm Kalkınma Birliği"**. Birincisi, tüm kesimleri birleştirerek, bilimsel verilere dayalı yeni yöntemler geliştirerek, kısa sürede ülke düzeyinde somut ve başarılı bir örnek olarak havza kavramının güç kazanmasını sağladı.

Dokuz ili içeren **"Güneydoğu Anadolu Turizm Kalkınma Birliği"**, uluslararası kuruluşlara da açılım sağlayarak, bölgenin öncelikle kültürel olmak üzere tüm sorunlarına eğilecek bir niteliğe ulaşmaya çalışmaktadır. Geniş bir alanı içeren bu birliğin başarısı, tüm bölgeyi etkileyecektir.

**"Kızılırmak-Tohma-Göksu-Ergene"** nehirlerinin etki alanlarındaki gelişime ise, yaygınlık sınırlarının kesinleşmesi aşamasından sonra-yine yasal sınırların el verdiği oranda-tüm kesimlerin katılımıyla yaşama geçecektir. Bazen Sivas gibi tek bir il, hem Kelkit hem de Kızılırmak-Tohma-Yukarı Fırat havzalarını içerebilmektedir.

Elazığ ve çevresi bu süreçte çok geç kalmakla birlikte, ilk adımları atılmış, tartışmalar başlatılmış bulunuyor. ÇEKÜL Vakfı'nın 1990 yılında öncelikli gündemine aldığı bu

konu sağlıklı sonuca ulaşamamış olsa bile havzada tartışmalar Kemaliye odaklı sŸrdŸrŸlmŸřtŸr. Fırat Ÿniversitesi'nde başlayan bilimsel çalışmaların bŸyle bir hedefe bağlı olarak gelişmesi, sağlam bir temele dayalı olması, havzanın gŸlŸ kurulmasını sağlayacaktır. Tunceli-Erzincan-Sivas-Malatya-Elazığ'daki Ÿniversitelere bağlı araştırmaların da itici gŸcŸ olması nedeniyle, Fırat Ÿniversitesi odaklı çalışmalar bŸyŸk Ÿnem taşımaktadır.

Kuşkusuz bu durum, "**Murat Nehri Havzası**" için de sŸz konusudur. Son yıllarda Palu ve çevresinde farklı dallarda araştırmaların başlaması sevindiricidir. Murat Havzası dergisinin varlığı, hareketi canlı tutmakta, değişik dallarda birikimli kimliklerin farklı yaklaşımlarının yansımalarına olanak sağlamaktadır.

Burada belirlenen hedefe ulaşmada dikkat edilmesi gereken temel nokta, "**sŸreklilik**" ve yeni "**dayanışma**" ortamlarının yaratılmasıdır. İster istemez bu durum "**ortak**" noktaların sağlıklı saptanmasını birlikte getirmektedir. Bu ortak noktalar kadar, her havzanın temel niteliklerinin ve Ÿnlemleri farklılıklarının gŸlŸ vurgulanması, kalıcı değerlere dŸnŸřtŸrŸlmesi, başarı oranını hızla yŸkseltecektir.

Ÿlke boyutunda geniş bir bakış açısıyla havzaları bir "**platformda**" buluşturmak, Ÿlkenin temel girdilerini belirlemede, özŸm yollarına kolaylık sağlamada, "**yeniden yapılma**" isteklerine doğru cevap aramada, kısaca "**kalkınma**" sŸzcŸđŸnŸn iini doğru doldurmada, kaçınılmaz yol olarak gŸzŸkŸyor.

Dilerim havzaların yarış halinde yeni yollar aradığı bir dŸnemde Elazığ, "Fırat", "Murat" havzalarıyla bu "**değişim**" ve "**dŸnŸřŸm**" hareketinde geç kalmaz, tarihin kendisine sağladığı birikimi dağınıklığa yer vermeden sağlıklı değerlendirir.

**Prof. Dr. Metin SŸZEN**  
**EKŸL Vakfı Başkanı**

06.04.20007